

Turizam i slobodno vrijeme: mogućnosti i načini provođenja

Stjepan Jagić
Sveučilište u Zadru
Odjel za pedagogiju

Sažetak

U članku se analizira bit odnosa slobodnog vremena i turizma jer su oni nedjeljiva cjelina. Bez slobodnog vremena nema putovanja ni turizma.

Prema mnogim definicijama turizma implicite je definirano i slobodno vrijeme jer one uvijek ističu privremeno kretanje i boravljenje izvan domicila u kojem se ostvaruju razne aktivnosti što nisu vezane za zarađivanje, a to su zabava, rekreacija, neobvezatno učenje i druge aktivnosti slobodnog vremena.

Pedagogija slobodnog vremena zainteresirana je za turizam jer je on jedan od funkcionalnih čimbenika odgoja i obrazovanja.

Programi školskih izleta i ekskurzija ujedno su svojevrsni turistički programi koji imaju nezamjenjivu ulogu i mjesto u sustavu izvanškolskih odgojno-obrazovnih aktivnosti škole. Oni omogućavaju korištenje neposrednih izvora znanja koja su nužna i bitna za kvalitetan odgoj i obrazovanje. Uza sve poštovanje suvremene, visokosofisticirane nastavne tehnologije (audiosredstva i videosredstva, a napose kompjutora), njome ipak u zatvorenim prostorima nije moguće dočarati, oprimjeriti i zamijeniti bitne izvore znanja iz neposredne stvarnosti. Njima se, prije svega, stječe neposredno osobno iskustvo, tj. provjeravaju i primjenjuju informacije i znanja dobivena u školi, ponajviše iz područja prirodoslovlja, zemljopisa, povijesti, povijesti umjetnosti, jezične izobrazbe itd.

Suvremeni turizam obilježavaju prvorazredni odgojno-obrazovni i interkulturalni zahtjevi i funkcije jer se od svih koji u njemu na bilo koji način aktivno sudjeluju, zahtijeva mnogo kulturne svijesti i posebnih znanja i toliko ih kulturno obogaćuje da pretpostavlja i stvara posebnu turističku kulturu koja je ujedno i kultura provođenja slobodnog vremena.

Pedagoška bit i značenje turizma, jednostavno kazano, zrcali se u načelu: *Putuj da bi učio — uči da bi putovao*.

Ključne riječi: rad, slobodno vrijeme, turist, turizam, turistička kultura, odgoj i obrazovanje

Summary

TOURISM AND LEISURE: POSSIBILITIES AND WAYS OF SPENDING FREE TIME

Stjepan Jagić
University of Zadar, Croatia
Department of Pedagogy

The article analyses the essence of the relation between free time and tourism because they cannot be separated. Without free time there would be no travelling and no tourism.

Many definitions of tourism also implicitly define the free time because they always emphasize the temporary movement and staying outside of the domicile, dedicated to activities not related to earning, such as entertainment, recreation, informal learning and other leisure activities.

The pedagogy of free time (or leisure-time pedagogy) is interested in tourism because it is one of functional educational factors.

Programmes of school excursions are at the same time specific tourist programmes which have an irreplaceable role and position in the system of out-of-school educational activities. They enable the use of immediate knowledge resources which are necessary and substantial for the high-quality education. Although the modern, highly sophisticated educational technology (audio and video devices and especially computers) should be acknowledged, it nevertheless cannot either evoke or substitute the significant sources of knowledge from the immediate reality. Those sources primarily enable the acquiring of personal experience, i.e. testing and application of information and knowledge acquired in school, mostly from the fields of natural sciences, geography, history, art history, language, etc.

Modern tourism is marked by the first class educational and intercultural demands and functions because it calls for a lot of cultural awareness and special knowledge from all its active participants, making them so much more culturally rich that it assumes a special tourist culture that is at the same time the culture of spending free time.

The educational essence and meaning of tourism is, simply said, reflected in the following principle: "Travel to learn — learn to travel".

Key words: work, free time, tourist, tourism, tourist culture, education

Slobodno vrijeme kao pojava i fenomen

Slobodno vrijeme, iako postoji oduvijek, pripada u onaj dio ljudskog postojanja koji se tek u novije vrijeme, s razvojem industrijskoga i uslužno-djelatnog društva, počinje jače razvijati i proučavati. Suvremena civilizacija izrasla je na težnjama građanskog društva za jednakosti, demokratizirala je pravo i na slobodno vrijeme, koje se ne treba i ne može osporavati nijednom društvenom sloju. Za razliku od prošlosti, kada se na slobodno vrijeme gledalo kao na „rasipanje vremena”, nasuprot tradicijski i etički vrjednijem radu, danas se situacija mijenja. Slobodno vrijeme i rad se gledaju kao jednakovrijedne socijalne i životne vrijednosti.

Tijekom dugog razdoblja razvoja čovječanstva ljudsko je društvo prolazilo kroz razne promjene i preobrazbe. Slobodno vrijeme, shvaćeno povijesno, nije odvojiv element društvenog sustava, već njegova sastavnica. U njemu i oko njega dolaze do izražaja iste pozicije i životne opredijeljenosti koje su karakteristične i za društvenu situaciju općenito. Mijenjajući svoj smisao i funkciju, ono se pojavljivalo kao sadržaj životne stvarnosti pojedinih slojeva ljudi i epoha društva. Čovjek nije samo radno biće — *homo faber* već je i biće dokolice odnosno igre — *homo ludens* (Huizinga, 1970).

Drugim riječima, slobodnog vremena nema bez rada pa jedan drugi uvjetuju. Zato se Opaschowski (1976, 88) zalaže za formulaciju da su „vrijeme rada i slobodno vrijeme postali više nego jedna na drugu upućena pojava koje pripadaju istom življenju”. Jer u svojoj iskonskoj punini čovjek jest *homo faber*, ali je isto tako i *homo ludens* u cjelini svojega socijalnog bića shvaćajući pritom rad kao svojevrsnu humanizaciju prirode i istodobnu naturalizaciju čovjeka.

„Rad i slobodno vrijeme prirodne su i sasvim primjerene, zapravo nerazdvojne aktivnosti i određenja čovjeka kao *homo sociusa* i ne treba ih suprotstavljavati, nego komplementarno promatrati. Možda bi se prije moglo kazati da se čovjek potencijalno, kao društveno biće, u radu dokazuje i potvrđuje, a u slobodnom vremenu, kao individuum, usrećuje. S toga gledišta slobodno vrijeme nije izdvojeno i samostalno područje čovjekova života, nego prostor i mogućnost interakcije u procesima individualizacije socijalizacije i inkulturacije, dakle, prostor samoaktualizacije samoostvarenja osobnosti” (Previšić, 2000, 403 — 409).

Svako razmatranje slobodnog vremena pretpostavlja, najprije, određeno shvaćanje čovjekove djelatnosti i čovjekove slobode te se otuda, htjeli mi to ili ne htjeli, uvijek kreće u okviru jedne, više ili manje, veze kategorije rada i kategorije slobode. Spomenute kategorije su, međutim, filozofski